

Betänkandet - Areella näringar vid vatten (SOU 2023:103)

Remiss från Klimat- och näringslivsdepartementet
Remisstid den 21 maj 2024

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Åsa Lindhagen

Sammanfattning av ärendet

I betänkandet Areella näringar vid vatten (SOU 2023:103) föreslås lagändringar och andra åtgärder i undantagsbestämmelsen från strandskyddet. De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2025. Syftet är att säkerställa att undantagsbestämmelsen tar tillräcklig hänsyn till de varierande förutsättningar som i dag råder för olika näringsidkare inom de areella näringarna och att den ser till behoven av att förbättra förutsättningarna för näringarnas utveckling.

Utredningen föreslår bland annat att vattenbruk bör omfattas av undantagsbestämmelsen och därmed undantas från strandskyddet på samma sätt som jord- och skogsbruk samt fiske och rennäring. Ett nytt särskilt skäl för dispens från strandskyddet föreslås även införas för byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden.

Klimat- och näringslivsdepartementet har skickat remissen till bland annat Stockholms stad för besvarande. Remissen i sin helhet kan tas del av på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Stadshus AB som i har i sin tur remitterat förslaget till dotterbolaget Stockholm Vatten och Avfall AB.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har avstått från att svara på remissen. På grund av den korta remisstiden har exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret svarat på remissen genom kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret bedömer att konsekvenserna av förslaget på stadens verksamheter är begränsade och anser att påverkan på vattenskyddsområden samt påverkan gällande tillgänglighet till stadens befintliga anläggningar hanteras i den vägledning om dispensgrunden som utredningen föreslår. Vid nyetableringar av vattenbruk vill stadsledningskontoret även framhålla vikten av att konsekvensanalyser görs utifrån påverkan på miljö och rekreation.

Exploateringskontoret har inga synpunkter på betänkandet.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att konsekvenserna av förslaget inom kommunen är begränsade men vill i övrigt lyfta fram att dispenser från strandskydd behöver analyseras utifrån allmänrättslig tillgång till rekreativt värdefulla stränder och påverkan på känsliga strandekosystem, dess ekosystemtjänster, växt- och djurliv. Opåverkade eller lågpåverkade stränder kan också utgöra effektiva kolsänkor, som behöver konsekvensbeskrivas i sådana analyser.

Stockholms Stadshus AB delar Stockholm Vatten och Avfalls synpunkter och vill poängtera att eventuella undantag från strandskyddet inte får leda till en negativ påverkan på den biologiska mångfalden.

Stockholm Vatten och Avfall AB anser att mark- och vattenanvändning med påverkan på vattenskyddsområden samt påverkan vad gäller åtkomst och tillgänglighet hanteras och belyses i den vägledning om dispensgrunden som utredningen föreslår.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Vi befinner oss mitt i en miljö- och klimatkris och både utifrån ett beredskapsperspektiv och för att minska klimatutsläppen är det angeläget att Sverige ökar sin självförsörjningsgrad av livsmedel som i dagsläget är på cirka 50 procent. Ur det perspektivet är det positivt att Betänkandet - Areella näringar vid vatten (SOU 2023:103) har tagits fram i syfte att förbättra förutsättningarna för näringarnas utveckling, särskilt för småskaliga lantbrukare. Förslagen ska även bidra till att uppnå livsmedelsstrategins mål om ökad livsmedelsproduktion och hållbar utveckling i hela landet.

Förslaget innebär bland annat att det inte längre kommer att krävas dispens från strandskyddet för åtgärder som behövs för vattenbruket, förutsatt att kraven i undantagsbestämmelsen är uppfyllda. Här vill jag betona vikten av att en analys görs av vilken påverkan detta kan få på strandmiljöers viktiga ekologiska och rekreativa värden. Stränder utgör känsliga och värdefulla livsmiljöer för både växter och djur och ger värdefulla ekosystemtjänster, bland annat hantering av klimatutmaningar som skyfall och översvämningar. Många vattenlevande organismer är beroende av orörda

strandnära livsmiljöer och av landets rödlistade arter är cirka en tredjedel knutna till strand- och vattenmiljöer. Opåverkade eller lågpåverkade stränder kan också utgöra effektiva kolsänkor, något som behöver vägas in i analysen.

Det är också viktigt att värna den allemansrättsliga tillgången till rekreativt värdefulla stränder som är unik för Sverige och som möjliggör ett gemensamt nyttjande av våra vattenmiljöer. Att så fritt som idag kunna få bada, fiska, åka båt eller skridskor eller vandra nära vatten är unikt i världen och ett viktigt bidrag till en hög livskvalitet för alla oavsett ekonomiska förutsättningar. Detta måste värnas.

I övrigt hänvisar jag till stadens interna remissinstansers tjänsteutlåtanden.

Stockholm den 8 maj 2024

Åsa Lindhagen

Bilaga

Remiss – Betänkandet – Areella näringar vid vatten (SOU 2023:103), dnr KS 2024/280-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C) enligt följande.

Betänkandet - Areella näringar vid vatten föreslår bland annat att vattenbruk bör omfattas av undantagsbestämmelsen och därmed undantas från strandskyddet på samma sätt som jord- och skogsbruk samt fiske och rennäring. Ett nytt särskilt skäl för dispens från strandskyddet föreslås även införas för byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden. Det är i sak bra, men regeringen borde ta tillfället i akt och reformera strandskyddet från grunden.

Centerpartiet har under en lång tid drivit på för att förändra strandskyddet - för att göra det enklare för människor att bo, bygga och arbeta i gles- och landsbygd – men även i storstadsområden såsom i Stockholm är ett reformerat strandskydd relevant. Under alldeles för lång tid har många människor begränsats av orimliga byggregler som i princip gör det omöjligt att bygga och utveckla strandnära fastigheter.

För Centerpartiet är det nödvändigt att förbättra förutsättningarna för de gröna näringarna, särskilt för småskaliga lantbrukare. Att uppnå ökad livsmedelsproduktion och hållbar utveckling i hela landet är viktigt av flera aspekter. Genom betänkandet kommer vi närmare det målet, men mer måste göras.

Ärendet

Den 17 mars 2022 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över undantaget från strandskyddet för de areella näringarna. I betänkandet Areella näringar vid vatten (SOU 2023:103) föreslås lagändringar och andra åtgärder i undantagsbestämmelsen från strandskyddet i 7 kap. 16 § 1 miljöbalken. Syftet är att säkerställa att undantagsbestämmelsen tar tillräcklig hänsyn till de varierande förutsättningar som i dag råder för olika näringsidkare inom de areella näringarna och att den ser till behoven av att förbättra förutsättningarna för näringarnas utveckling, särskilt för småskaliga lantbrukare. Förslagen ska även bidra till att uppnå livsmedelsstrategins mål om ökad livsmedelsproduktion och hållbar utveckling i hela landet.

Utredningen föreslår att vattenbruk bör omfattas av undantagsbestämmelsen och därmed undantas från strandskyddet på samma sätt som jord- och skogsbruk samt fiske och rennärning. Vattenbruk är ett samlingsnamn för odling och uppfödning av vattenlevande organismer. Övriga näringar, till exempel gårdsbaserad fisketurism, föreslås inte omfattas av undantagsbestämmelsen. Vidare föreslås Naturvårdsverket, i samråd med andra berörda myndigheter, ta fram en vägledning gällande vad som innefattas i termerna jordbruket, fisket, vattenbruket, skogsbruket och renskötseln i 7 kap. 16 § 1 miljöbalken. Därutöver föreslår utredningen att det införs ett nytt särskilt skäl för dispens från strandskyddet i 7 kap. 18 d § miljöbalken för byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden. Även delar av omsättningskravet föreslås justeras genom ett tillägg till undantagsbestämmelsen där det föreskrivs att en bisyssla ska omfattas av undantagsbestämmelsen om näringen utgör förvärvsverksamhet, vilket dels lindrar delar av omsättningskravet, dels exkluderar hobbyverksamhet. Utredningen föreslår även att det funktionella kravet förtydligas genom ett tillägg i paragrafen gällande termen funktionellt samband. Syftet är att tydliggöra att det funktionella kravet också kan uppfyllas genom att etablera ett funktionellt samband mellan en anläggning eller åtgärd och placeringen inom strandskyddsområdet.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2025 och utvärderas av Naturvårdsverket tre år efter ikraftträdandet.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Stadshus AB som i har i sin tur remitterat förslaget till dotterbolaget Stockholm Vatten och Avfall AB.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har avstått från att svara på remissen. På grund av den korta remisstiden har exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret svarat på remissen genom kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 10 april 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret bedömer att staden enbart berörs direkt av de föreslagna ändringar som rör 7 kap. 16 § 1 miljöbalken. Föreslagna ändringar i 7 kap. 18 d § miljöbalken rör främst landsbygden. Konsekvenserna av förslaget bedöms vara begränsade gällande Stockholms stads verksamheter. Staden har rådighet över stora delar av strandområdena inom kommunen och det saknas förutsättningar att bedriva vattenbruk i större utsträckning.

Förslaget innebär att åtgärder som utförs inom ramen för en areell verksamhet under vissa omständigheter undantas från en prövning avseende påverkan på strandskyddets syften. Det innebär att nyetableringar av vattenbruk kommer att vara möjligt på platser där det tidigare inte kunnat ges dispens från strandskyddet. I dessa fall vill stadsledningskontoret framhålla vikten av att en analys görs utifrån påverkan på rekreativt värdefulla stränder, strandekosystem och dess ekosystemtjänster samt växt- och djurliv. Stränder kan också utgöra effektiva kolsänkor, som behöver konsekvensbeskrivas i sådana analyser. Jämförelse behöver göras med motsvarande dispens för jord- och skogsbruk samt fiske och rennärning.

Stadsledningskontoret anser att åtkomst och tillgänglighet till stadens befintliga anläggningar behöver säkras i de fall åtgärder för vattenbruk innebär etablering i anslutning till dessa, vilket även Stockholm Vatten och Avfall AB framhåller i sitt remissvar. Ett exempel är Bornsjön, en reservvattentäkt för Stockholmsregionen, som utgör ett vattenskyddsområde med restriktioner i form av föreskrifter kopplade till markanvändning. Stadsledningskontoret anser att mark- och vattenanvändning med påverkan på vattenskyddsområden samt påverkan vad gäller tillgänglighet till anläggningar hanteras och belyses i den vägledning om dispensgrunden som utredningen föreslår.

Stadsledningskontoret ser positivt på att förslaget förväntas bidra till att uppnå den nationella livsmedelsstrategins mål om ökad livsmedelsproduktion i hela landet.

Exploateringskontoret

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 8 april 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret har inga synpunkter på rubricerat ärende. Betänkanden bedöms inte beröra exploateringsnämndens verksamheter. Det avser förslag om justeringar av bestämmelser i strandskyddet, så att vissa undantag som idag berör jordbruk, skogsbruk och renskötsel utvidgas att även omfatta vattenbruk, samt förslag om utvidgade skäl till dispens för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden.

Stadsbyggnadskontoret

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 mars 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att Stockholms stad enbart berörs direkt av de förslagna ändringar som rör 7 kap. 16 § 1 miljöbalken. Konsekvenserna av förslaget inom kommunen bedöms däremot vara begränsade, eftersom kommunen har rådighet över stora delar av strandområdena inom kommunen och för att det saknas förutsättningar för att bedriva vattenbruk i större utsträckning. Kontoret bedömer utifrån ett nationellt perspektiv att det är rimligt att vattenbruk likställs med jord- och skogsbruk samt fiske och rennäring. Förslagna ändringar i 7 kap. 18 d § miljöbalken rör främst landsbygden. Förslaget innebär att åtgärder som utförs inom ramen för en areell verksamhet under vissa omständigheter undantas från en prövning avseende påverkan på strandskyddets syften. Det innebär att nyetableringar av vattenbruk kommer att vara möjligt på platser där det tidigare inte kunnat ges dispens från strandskyddet. Här vill kontoret lyfta fram vikten av att jämförelse görs med motsvarande dispens för jord- och skogsbruk samt fiske och rennäring. Vidare vill kontoret lyfta fram att dispenser från strandskydd behöver analyseras utifrån allmänrättslig tillgång till rekreativt värdefulla stränder och påverkan på känsliga strandekosystem, dess ekosystemtjänster, växt- och djurliv. Opåverkade eller lågpåverkade stränder kan också utgöra effektiva kolsänkor, som behöver konsekvensbeskrivas i sådana analyser.

Stockholm Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB :s yttrande daterat den 2 april 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningen delar Stockholm Vatten och Avfalls synpunkter. Koncernledningen poängterar att eventuella undantag från strandskyddet inte får leda till en negativ påverkan på den biologiska mångfalden.

Namn på nämnden **Underremisser**

Stockholm Vatten och Avfall AB:s yttrande daterat den 25 mars 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag har varit att föreslå lagändringar och andra åtgärder som moderniserar och förtydligar undantagsbestämmelsen från strandskyddet i 7 kap. 16 § 1 miljöbalken.

Strandskyddets syfte

Strandskyddets syften är att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Inom ett strandskyddat område är det förbjudet att bland annat uppföra nya byggnader.

Byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder (ej bostäder) som behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renskötseln är under vissa förutsättningar undantagna från detta förbud. I utredningen kallas dessa verksamheter för de areella näringarna. Undantaget från strandskyddet finns i 7 kap. 16 § 1 miljöbalken (undantagsbestämmelsen).

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att det undantag från strandskyddet som gäller för jordbruk, fiske, skogsbruk och renskötsel även ska gälla för vattenbruk (termen vattenbruk är ett samlingsnamn för odling och uppfödning av vattenlevande organismer). Om förslaget införs kommer det, förutsatt att kraven i undantagsbestämmelsen är uppfyllda, inte längre att krävas dispens från strandskyddet för åtgärder som behövs för vattenbruket. Ytterligare verksamheter, exempelvis gårdsbaserad fisketurism, läggs inte till i uppräkningslistan. 2(2) Vidare föreslår utredningen ett nytt särskilt skäl för dispens från strandskyddet för byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden. Åtgärderna med mera ska inte vara avsedda att tillgodose bostadsändamål. Exempel på verksamheter som kan omfattas av förslaget är gårdsbaserade fisketurismverksamheter och naturturismverksamheter. Därutöver föreslår utredningen att det tas fram en vägledning om dispensgrunden.

SVOA:s synpunkter

De förslag som lämnas av utredningen som är av vikt för SVOA handlar i huvudsak om mark- och vattenanvändningen i anslutning till Bornsjön som är en reservvattentäkt för Stockholmsregionen. Marken i anslutning till Bornsjön är ett vattenskyddsområde med restriktioner i form av föreskrifter kopplade till markanvändning för att minimera risken att föroreningar når Bornsjön. Ytterligare en aspekt av vikt för SVOA är att säkra åtkomst och tillgänglighet för att underhålla SVOA:s befintliga anläggningar i de fall anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för vattenbruket innebär etablering i anslutning till SVOA:s anläggningar. Med anledning av ovan anser SVOA att mark- och vattenanvändning med påverkan på vattenskyddsområden samt påverkan vad gäller åtkomst och tillgänglighet hanteras och belyses i den vägledning om dispensgrunden som utredningen föreslår.